

"Hem hiç kabil midir ki, hayatın en cüz'îsinin pek gizli sesini işitsin, derdini dinlesin, derman versin ve nazını çeksin ve kemâl-i itinâ ve ihtimamla beslesin,.." cümlesini izah eder misiniz?

Mesela, güneş dünyamızdan bir buçuk milyon kat büyük olmasına karşın, sineğin görmesinde ve arının yaşmasında mumdarlık ve soba vazifesini görüyor. Bir küçük karıncanın hayatı için, değil güneş, belki bütün kainat bir fabrika gibi işliyor ve işlettiriliyor. Daha bu iki misal gibi sayısız misalleri vermek mümkündür.

Evet, **hayat**, bütün kainat fabrikasının çarklarının işlemesinden hasil olan cami ve hülâsa bir sanattır. Mesela bir arının hayatının oluşması için bütün kainat çarklarının işlemesi ve hareket etmesi gerekir. Güneş, su ,hava, toprak, elementler, hassas sistem ve düzen, uyumlu ve ölçülü bir şekilde beraber hareket etmeden arının hayatı oluşamaz. Bu yüzden arının hayatının teşekkülü için bütün kainat ve kainattaki sebeplerin hassas ve ölçülü bir surette çalışması ve hareket etmesi gerekiyor. Bu sebeplerden bir tanesi vazifesini terk etse, hayat oluşmaz ve devam etmez.

Güneş olmasa hayat olmuyor, su olmasa yine olmuyor, toprak olmasa yine olmuyor, yıldız ve galaksiler sistemli ve dengeli hareket etmeseler yine hayat olmuyor. Zira bir yıldız zerre kadar yörüngesini şaşırırsa bütün kainat fabrikasını yerle bir edecek. Demek çok uzakta hayattan alakasız gibi duran bir yıldızın da hayata bir katkısı ve müdahalesi vardır.

Bu da gösteriyor ki, hayat bütün kainattan süzülüp gelen bir damla, bir meyve, bir neticedir. Küçük bir arı hayat sayesinde bütün kainatla alakadar olup, bütün sebeplerin bir muhassalası, bir neticesi oluyor. Yani arı basit bir cüz iken, hayat ile bütün kainatla alakadar külli hükmüne geçiyor. Arı, hayat sayesinde bütün o külli unsurlara efendi oluyor, o azametli şeyler arıya hayat sayesinde hizmet ediyor.

Bütün bu azametli şeyleri arıya itaatkar ettiren bir Zat, nasıl olur da kainatın halifesi konumunda olan insanın ve insanlığın en büyük talebi ve arzusu olan beka alemini icat edip yaratmasın, denilerek haşirin ne kadar lüzumlu ve gerekli olduğuna işaret ediliyor.